

TOOLKIT

Seksueel misbruik in migrantenfamilies

**Voorlichting aan migranten over
seksueel misbruik binnen de familie**

Handreiking voor hulpverleners

Naïma Abouri en Janet Rodenburg

Colofon

De Toolkit Voorlichting aan migranten over seksueel misbruik binnen de familie is ontwikkeld door Pharos in samenwerking met Stichting Hindustani, Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders, HTIB, Stichting 'Hulp na seksueel misbruik', Movisie, Stichting Cultura.

Financieel mogelijk gemaakt door Stichting Kinderpostzegels Nederland.

Auteurs

Naïma Abouri

Janet Rodenburg

Projectsecretariaat

Pharos, Arthur van Schendelstraat 620

Postbus 13318, 3507 LH Utrecht

Telefoon 030 234 98 00

info@pharos.nl

www.pharos.nl

Vormgeving: Zwerver grafische vormgeving

Illustraties: Monica Hajek

Druk: Heijnis en Schipper

© 2016, Pharos Expertisecentrum gezondheidsverschillen

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt door druk, fotokopie of microfilm of op een andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Inhoud

Inleiding	4
1 Seksueel misbruik binnen migrantenfamilies	7
1.1 Kenmerken van de verschillende migrantengroepen	7
1.2 Cijfers seksueel misbruik	9
1.3 Specifieke uitdagingen bij het bespreekbaar maken van taboeonderwerpen	10
2 Samenwerken met migrantenzelforganisaties	13
2.1 Contact leggen met migrantenzelforganisaties	13
2.2 Samenwerken: de stappen	14
3 Training - het bespreekbaar maken van seksueel misbruik binnen migrantenfamilies	17
3.1 Doelstelling van de training	17
3.2 Opzet van de training	18
3.3 Training deel 1	18
3.4 Training deel 2	19
3.5 Intervisie	19
3.6 Evaluatie van de training	20
4 Uitvoeren van de voorlichtingen	23
4.1 Het werven van deelnemers	23
4.2 Bruggen slaan	23
4.3 Opstellen van een programma	24
4.4 Methodieken en werkvormen selecteren of ontwikkelen	25
4.5 Evaluatie van de voorlichtingsbijeenkomsten	26

Inleiding

In migrantenfamilies komt seksueel misbruik van kinderen net zo vaak voor als in autochtone gezinnen. Uit een recent gepubliceerd onderzoek onder meer dan 3500 studenten op het MBO en HBO blijkt dat meer dan 40% (42,9%) van alle respondenten (3.426 in totaal) ten minste één vorm van seksueel misbruik heeft meegemaakt. Hiervan geeft 3.2% aan dat de dader een familielid was. Bij Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren zijn deze percentages zelfs hoger (Okur, 2015).

Groot taboe

Door het taboe rondom seksualiteit is seksueel misbruik binnen veel migrantengroepen moeilijk bespreekbaar. Met als gevolg dat slachtoffers soms jarenlang met een geheim rondlopen waar zij met niemand over durven te praten en waarvoor zij geen hulp durven te zoeken.

Soms zijn familieleden wel op de hoogte van het seksueel misbruik, maar weten zij niet hoe ze het moeten bespreken of moeten stoppen. Schuld, schaamte en eergevoelens spelen een grote rol. Zo lang we er niet over praten is er niets aan de hand, is de gedachte.

Bij meiden en jongens die slachtoffer worden van seksueel misbruik laat dit diepe sporen achter in de rest van hun leven. Zo ondervinden ze vaak op latere leeftijd problemen met het aangaan van relaties.

Het bespreekbaar maken van seksueel misbruik binnen families, met name in gesloten en collectieve migrantengemeenschappen, is cruciaal om:

- Seksueel misbruik en de gevolgen daarvan, zoals tienerzwangerschappen, lichamelijke en psychosociale problemen, te stoppen en te voorkomen;
- Slachtoffers van seksueel misbruik uit hun isolement te halen, hen te erkennen in hun leed en hun weerbaarheid te vergroten, zodat zij passende hulp zoeken en hun leven verder vorm kunnen geven;
- De omgeving van slachtoffers van seksueel misbruik bewust te maken van het grote leed dat aangericht wordt en hoe dit misbruik voorkomen dan wel gestopt kan worden.
- Slachtoffers die professionele ondersteuning zoeken te ondersteunen bij het zoeken naar hulp die goed aansluit.

Met deze toolkit geven we antwoord op de vraag; hoe kunnen organisaties – reguliere instellingen of zelforganisaties – seksueel misbruik binnen migrantenfamilies bespreekbaar maken?

Toolkit

De toolkit 'Voorlichting aan migranten over seksueel misbruik binnen de familie' biedt basisinformatie, methodieken en materialen voor het opzetten van een traject gericht op het bespreekbaar maken van seksueel misbruik binnen migrantenfamilies. De toolkit is bedoeld voor o.a. Centra voor Jeugd en Gezin, zorg- en welzijnsorganisaties, Veilig Thuis en andere instellingen die als taak hebben seksueel misbruik bespreekbaar te maken en tegen te gaan.

De toolkit is één van de resultaten van het tweejarige project "Aanpak seksueel misbruik in migrantenfamilies". Pharos heeft dit project uitgevoerd in samenwerking met Stichting Kinderpostzegels Nederland (tevens financier), Stichting Hindustani, Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders (SMN), Stichting Cultura, Arbeidersbeweging HTIB, Jeltje Immink (voormalige organisatie VSK Hulp na seksueel misbruik) en kennisinstituut Movisie.

1 Seksueel misbruik binnen migrantenfamilies

Bij welke doelgroepen komt seksueel misbruik (door een familielid) veel voor? Wat maakt het bespreken hiervan moeilijk? En welke gevolgen heeft dit voor de slachtoffers? Antwoorden op deze vragen geven handvatten om groepen te mobiliseren en met elkaar in gesprek te gaan. Ook helpt informatie en kennis om de keuze voor de methodiek, in dit geval voorlichtingsbijeenkomsten, te beargumenteren.

1.1 Kenmerken van de verschillende migrantengroepen

Omvang doelgroep

Van de 16,9 miljoen inwoners in Nederland is 3,6 miljoen migrant, oftewel 21%. Hiervan is 55% niet-westers allochtoon en 44% westers allochtoon.

De grootste migrantengroepen in Nederland zijn de Turkse (396.000), Marokkaanse (375.000) en Surinaamse (348.000) bevolkingsgroepen, gevolgd door Antillianen met een omvang van 147.000.

Van alle migranten behoort 10,6% tot de tweede generatie. Van de migranten van niet-westerse afkomst is bijna de helft in Nederland geboren.

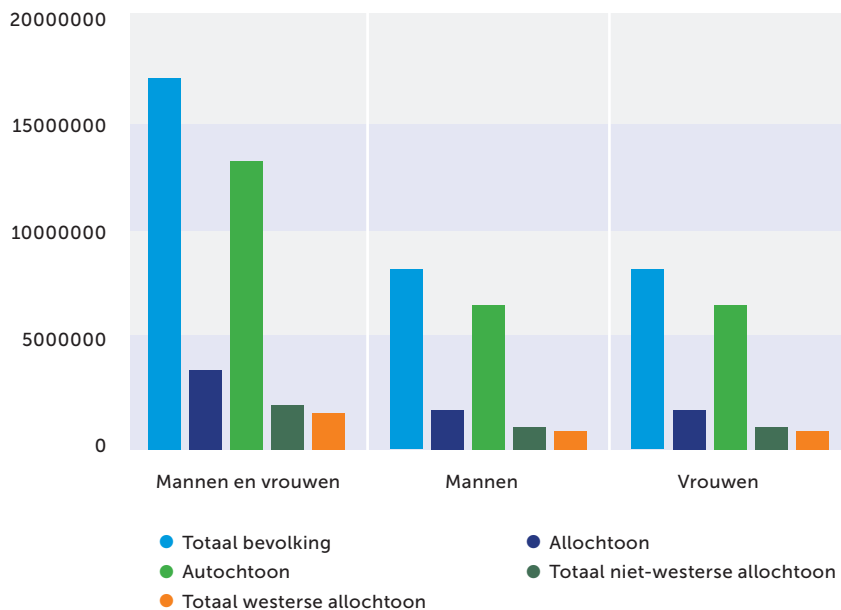
Van de Turkse en Marokkaanse groep is dat zelfs iets meer dan de helft.

De eerste generatie is gemiddeld net zo oud als de autochtone groep (42 jaar). De tweede generatie is relatief jong, met een gemiddelde leeftijd van 17 jaar (CBS, 2015).

In de grote stad

In de drie grootste steden is een op de drie personen van niet-westerse afkomst. Niet-westerse allochtonen wonen vooral in en rond de vier grootste steden van Nederland. Een op de drie inwoners van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag is van niet-westerse herkomst, in Utrecht is dat een op de vijf. Ook Almere kent relatief veel niet-westerse allochtone inwoners, namelijk één op de vier (CBS, 2015).

Bevolking; generatie, geslacht, leeftijd en herkomstsgroepering, 1 januari
Totaal bevolking; Totaal alle leeftijden; Totaal van de burgelijke staten; 2015

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen 22-12-2015

Niet-westerse migranten gemiddeld lager opgeleid

Binnen de grootste migrantengroepen is de jongere generatie gemiddeld hoger opgeleid dan de oudere. Onder niet-westerse migranten stijgt het opleidingsniveau sneller dan onder autochtonen. Zo waren Turkse en Marokkaanse 25- tot 35-jarigen in 2013 bijna drie keer zo vaak hoger opgeleid dan de 55- tot 65-jarigen uit dezelfde groep. Bij autochtonen was dat ruim anderhalf keer zo veel. Een reden hiervoor is dat steeds meer niet-westerse migranten in Nederland zijn geboren en opgegroeid (tweede generatie) met alle mogelijkheden om door te leren. Veel van hun ouders (eerste generatie) zijn ooit met een lage opleiding (vaak alleen basisonderwijs) na hun schoolleeftijd naar Nederland gekomen (CBS, 2015).

1.2 Cijfers seksueel misbruik

In migrantenfamilies komt seksueel misbruik van kinderen ongeveer net zo vaak voor als in autochtone gezinnen. Uit een onderzoek onder meer dan 3500 studenten op het MBO en HBO blijkt dat 3.2% meldt dat de dader een familielid was. Bij Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren is dit percentage zelfs hoger (Okur, 2013).

Binnen gesloten collectieve gemeenschappen zijn familieleden soms wel op de hoogte van het misbruik, maar weten zij niet hoe ze het onderwerp kunnen aankaarten en het misbruik kunnen stoppen. Schuld, schaamte en eergevoelens spelen daarbij een grote rol. "Zo lang we er niet over praten, is er niets aan de hand." Hiermee wordt het misbruik als het ware gedoofd door de omgeving. De angst voor de dader heeft hier ook mee te maken. Angst dat hij of zij wraak neemt als het slachtoffer in de openbaarheid treedt, dat het misbruik zal toenemen, of dat de dader mogelijk meer slachtoffers gaat maken, bijvoorbeeld zusjes of broertjes. De verantwoordelijkheid voor de eer van de familie en het collectieve zwijgen kunnen ervoor zorgen dat het slachtoffer in een isolement raakt en geen hulp zoekt. Ook weten veel slachtoffers niet waar ze hulp kunnen vinden of sluit de reguliere hulp niet aan bij de behoeften van de slachtoffers (SMN, 2012).

Veel seksueel misbruik binnen de familie

Seksueel misbruik van kinderen binnen de familie komt veel voor; per jaar worden naar schatting 4700 kinderen in Nederland hiervan het slachtoffer (IJzendoorn, 2007). Kinderen begrijpen vaak niet waarom het ze overkomt. Zij zitten in een afhankelijke positie ten opzichte van degene die hen misbruikt. Zij hebben veelal geen besef dat het verkeerd is en dat het de schuld van de dader is. Sterker nog, ze zoeken de schuld vaak bij zichzelf. Naast een afhankelijkheidsrelatie speelt ook een loyaliteitsprobleem naar de dader een rol. Een complex van factoren – weerloosheid, afhankelijkheid, schaamte, schuld, angst en een loyaliteitsconflict – leiden ertoe dat seksueel misbruik niet naar buiten wordt gebracht. Tevens ontbreekt het veel slachtoffers aan inzicht en vaardigheden om voor zichzelf op te komen en een einde aan het misbruik te maken.

Gevolgen seksueel misbruik groot

Seksueel misbruik heeft vaak ernstige gevolgen voor het verdere leven van slachtoffers, zowel lichamelijk, psychisch als emotioneel. Veel slachtoffers hebben last van meerdere klachten tegelijkertijd; wantrouwen,

gevoel van isolement en machteloosheid, problemen met sociale contacten, relatieproblemen, seksuele problemen, lichamelijke klachten zonder aanwijsbare oorzaak (onder andere gynaecologische klachten, hoofdpijn, hyperventilatie, darm- en maagstoornissen, M.E), slaapstoornissen, eetproblemen, stress en nerveuze spanningen, angst en paniecreacties, concentratiestoornissen, automutilatie, depressiviteit, moeite met ervaren en stellen van grenzen en een beschadigd zelfbeeld. Ook komen tienerzwangerschappen vaker voor bij misbruikte jongeren (VSK, 2012; Nagtegaal, 2012).

1.3 Specifieke uitdagingen bij het bespreekbaar maken van taboeonderwerpen

- In veel migrantengroepen is seksualiteit en alles wat daarmee samenhangt omringd door schaamte en taboe. Praten over dit onderwerp is daarom erg lastig.
- Dat begint al in de opvoeding:
 - Veel ouders weten niet goed hoe ze het onderwerp aan de orde moeten stellen.
 - Ouders schamen zich of vinden het niet gepast om met hun kinderen over dit onderwerp te praten.
 - Zelf hebben ouders in de eigen opvoeding ook geen seksuele voorlichting gekregen.
- Het taboe op seksualiteit is ook een belangrijke reden waarom slachtoffers van seksueel misbruik geen professionele hulp willen.
- Vertellen wat er gebeurd is kan zulke extreme gevolgen hebben voor het slachtoffer en de familie dat het slachtoffer liever zijn/haar mond houdt.
- Zorgverleners zijn vaak niet goed toegerust om zorg te verlenen aan slachtoffers in migrantenfamilies waar eer een rol speelt. Migranten geven geregeld aan dat veel reguliere hulpverleners cultuursensitiviteit missen om problemen omtrent seksueel misbruik bespreekbaar te maken en/of tot een oplossing te brengen.
- De grootste uitdaging is dat het taboe rondom seksualiteit binnen eerculturen bespreekbaar wordt. Het is van belang om slachtoffers van seksueel misbruik te bereiken en te erkennen. En dat slachtoffers durven te praten en hulp durven te vragen die nodig is om het gebeurde te verwerken.

- Het inzetten van een zichtbare schakel tussen de reguliere hulpverlening en de gemeenschap is onmisbaar.
- Mede door de grote culturele en religieuze barrières zijn voorlichtingsbijeenkomsten dé manier om een eerste stap te zetten en seksueel misbruik binnen migrantenfamilies bespreekbaar te maken.

Voorlichtingsbijeenkomsten

De ervaringen van zowel migrantenorganisaties als instellingen die hulp bieden na seksueel misbruik geven aan dat dit taboeonderwerp bespreekbaar is in kleine kring, waarbinnen men elkaar vertrouwt, door een voorlichter uit de eigen gemeenschap en veelal in de eigen taal. Met dergelijke bijeenkomsten worden ook de lager opgeleide migranten en migranten die het Nederlands onvoldoende beheersen bereikt. Zoals een ervaringsdeskundige tijdens een bijeenkomst van Stichting Hindustani het verwoordde: "Het verwerken van seksueel misbruik begint met ondersteuning van de familie. Daarnaast is hulp van vertrouwenspersonen uit de eigen gemeenschap wenselijk. Zij snappen de gebruiken, tradities en verhoudingen uit de eigen gemeenschap. Zij kunnen ook een rol spelen bij het ondersteunen en het doorverwijzen naar de reguliere hulpverlening."

② Samenwerken met migrantenzelforganisaties

In dit project zijn voorlichtingsbijeenkomsten over seksueel misbruik georganiseerd voor en door migrantengroepen. Het bespreekbaar maken van een dergelijk taboeonderwerp vergt een aanpak op maat. Kennis over de specifieke waarden en normen van de verschillende migrantengemeenschappen is hierbij onontbeerlijk.

Samenwerken met migrantenzelforganisaties is erg waardevol. Zij kunnen hun achterban beter bereiken dan reguliere instanties. Veel mensen uit de gemeenschap kennen de organisatie(s) goed; ze worden geleid door mensen met dezelfde culturele achtergrond en ze spreken dezelfde taal. Dit maakt dat er vertrouwen, respect en begrip is, waardoor men met uiteenlopende vragen aanklopt. Nederland kent ongeveer zesduizend migrantenorganisaties, zo blijkt uit gegevens van het Institute of Migration and Ethnic Studies (IMES).*

2.1 Contact leggen met migrantenzelforganisaties

Is het uw voornemen om samen te werken met migrantenzelforganisaties? Betrek hen dan ruim voor het opstellen van een projectplan bij het project. Hiermee is de kans groter dat de plannen goed aansluiten bij de doelgroep. Maar nog belangrijker is dat het project dan een gezamenlijke onderneming wordt en dat alle betrokken partijen zich even verantwoordelijk en betrokken voelen. Wordt pas in een laat stadium contact gezocht met een migrantenzelforganisatie (als alles al is vastgelegd), dan kan dit negatieve effecten hebben voor de samenwerking. Bedenk dat migrantenzelforganisaties er niet alleen voor de uitvoering zijn, maar als geen ander weten hoe je de doelgroep moet benaderen, bereiken en mobiliseren. Geef hen dan ook de ruimte om hun rol te pakken.

* <http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Samen-over-de-brug>

2.2 Samenwerken: de stappen

Als er één of meerdere migrantenzelforganisaties benaderd zijn om samen te werken, dan dienen hierna de volgende stappen te worden doorlopen:

1. De samenwerking officieel maken in de vorm van een samenwerkings-overeenkomst.
2. Het aanwijzen van een coördinator binnen de migrantenorganisatie als vaste samenwerkingspartner binnen het project.
3. Projectplan opstellen: wat gaan we doen in welke periode?
4. Bestaande methodieken en materialen selecteren, dan wel nieuwe methodieken en materialen ontwikkelen. *Gedurende het project Aanpak seksueel misbruik is nieuw materiaal ontwikkeld, waaronder een wervingsfolder en een informatiebrochure. Deze zijn beschikbaar via Pharos.*
5. Afspraken maken over de voorlichtingen, uiteraard wat betreft de inhoud, maar ook over het aantal bijeenkomsten, het aantal deelnemers dat verwacht wordt, eventuele rol van hulpverleners, etc.

Binnen het project 'Aanpak seksueel misbruik in migrantenfamilies' zijn reeds voorlichters getraind die beschikbaar zijn om voorlichting te geven aan migrantengroepen. Mocht u echter andere voorlichters willen aantrekken en trainen dan dienen de volgende stappen doorlopen te worden:

1. Profiel opstellen voor de selectie van voorlichters.
2. Sollicitatiegesprekken houden met potentiële voorlichters.
3. Trainer(s) aantrekken en training ontwikkelen.
4. Trainingen verzorgen aan geselecteerde voorlichters.

Tijdens de implementatie van het project zijn bijkomende werkzaamheden o.a. het organiseren en deelnemen aan projectoverleg, faciliteren van intervisie, bijwonen en evalueren van de voorlichtingen, financieel beheer, etc.

Project seksueel misbruik in migrantenfamilies; rollen en verantwoordelijkheden

Projectleiding

Binnen het project “Aanpak seksueel misbruik in migrantenfamilies” heeft Pharos samengewerkt met een viertal migrantenzelforganisaties: Stichting Hindustani, SMN (Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders), Turkse Arbeidersbeweging HTIB en Stichting Cultura. Pharos was zowel de initiator, als de overall coördinator en eindverantwoordelijke binnen dit project. Naast de migrantenzelforganisaties is in dit project ook samengewerkt met stichting VSK Hulp Na Seksueel Misbruik en met kennisinstituut Movisie. Vanuit de rol van projectleider en eindverantwoordelijke heeft Pharos de volgende taken uitgevoerd:

- Bijeenbrengen van de projectgroep, beleggen van reguliere overleggen en verslaglegging.
- Organiseren en uitvoeren van de training en intervisie.
- Het ontwikkelen van voorlichtingsmaterialen, zoals een wervingsfolder en een informatiebrochure in de vorm van een beeldverhaal “Dounia praat en overwint”.
- Aansturen en ondersteunen van de migrantenzelforganisaties in het organiseren van de voorlichtingen.
- Bijwonen van voorlichtingen.
- Organiseren van een evaluatiebijeenkomst van het project.
- Organiseren van een landelijke werkconferentie.
- Ontwikkelen van een toolkit.
- Eindrapportage voor de subsidiegever.

Samenwerkingspartners

De migrantenorganisaties waren verantwoordelijk voor:

- Het aanstellen van een coördinator voor de inbedding van dit project binnen de eigen organisatie.
- Aanstellen van twee of drie voorlichters - na selectiegesprekken en deelname aan training.
- Het aansturen, ondersteunen en coachen van de voorlichters.
- Deelname aan de vergaderingen van de projectgroep.
- Mede ontwikkelen van de voorlichtingsmaterialen.
- Organiseren en uitvoeren van de voorlichtingsbijeenkomsten.
- Inhoudelijke verslaglegging van de voorlichtingsbijeenkomsten (zie Bijlage 3).
- Deelname aan de evaluatiebijeenkomst van het project.

③ Training - het bespreekbaar maken van seksueel misbruik binnen migrantenfamilies

In dit hoofdstuk gaan we in op het ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van de training voor de voorlichters.

Module train-de-voorlichter

De training die binnen dit project is ontwikkeld en uitgevoerd is een module train-de-voorlichter. Deze keuze maakt het mogelijk om in navolging van dit project meer sleutelfiguren (ook uit andere migrantengroepen en vluchtelingengroepen) op te leiden als voorlichter voor het bespreekbaar maken van taboegevoelige onderwerpen in migrantengroepen. In deze module staat kennisoverdracht centraal. Daarnaast leren de voorlichters vaardigheden om effectief om te gaan met reacties, ervaringen en daarbij komende emoties van deelnemers aan de voorlichtingsbijeenkomst.

3.1 Doelstelling van de training

De doelstelling van de training is het onderwerp seksueel misbruik binnen het gezin bespreekbaar maken in gesloten, collectieve migrantengemeenschappen, opdat:

- Seksueel misbruik en de gevolgen daarvan, tienerzwangerschappen, lichamelijke en psychosociale problemen, worden gestopt en voorkomen;
- Slachtoffers van seksueel misbruik uit hun isolement gehaald worden, erkend worden in hun leed en hun weerbaarheid vergroot wordt, zodat zij passende hulp zoeken en hun leven verder vorm kunnen geven;
- De mensen in de directe omgeving zich bewust worden van de desastreuze gevolgen voor het slachtoffer en weten hoe het misbruik voorkomen dan wel gestopt kan worden. En hoe zij de slachtoffers kunnen ondersteunen bij het zoeken naar hulp.

3.2 Opzet van de training

Bij de opzet van de training waren de volgende uitgangspunten leidend:

- Rekening houden met kennis en ervaring van de doelgroep m.b.t. het bespreken van taboegevoelige onderwerpen.
- Inhoudelijk kennis en informatie eigen maken als het gaat om cijfers, kaders, knelpunten etc. (zie bijlage 1).
- Gebruikmaken van interactieve en open werkvormen.
- Een 'veilige' ruimte creëren voor de 'persoonlijke' ervaringen van deelnemers.
- Inbreng van persoonlijke ervaringen van ervaringsdeskundigen.
- Inzetten van materiaal op maat, zoals informatiefolders en films.
- Oefenen met presenteren.
- Betrekken van organisaties voor hulp na seksueel misbruik.

3.3 Training deel 1

Het eerste deel van de training is erop gericht om de voorlichters kennis te laten maken met de inhoud en stil te laten staan bij de heersende ideeën en opvattingen door:

- Kennis op te doen over seksueel misbruik in migrantenfamilies, met name de feiten en cijfers.

Uiteiking van certificaten aan voorlichters 'Aanpak seksueel misbruik binnen migrantenfamilies'

- Kennis op te doen over de wet- en regelgeving in Nederland rondom seksueel misbruik.
- Leren omgaan met de eigen emoties.
- Leren reflecteren op de eigen houding en visie.

3.4 Training deel 2

Het tweede deel van de training is interactiever dan het eerste deel. Middels een korte toelichting, het uitwisselen van ervaringen, en terugkoppeling van het eerste dagdeel, leren de voorlichters hoe ze een goede voorlichting kunnen ontwikkelen. Ook brengen de voorlichters het geleerde in de praktijk door zelf een presentatie te geven. De vragen en onderwerpen die centraal staan zijn:

- Hoe begin je een voorlichting?
- Hoe 'breek je het ijs' en creëer je in korte tijd veiligheid voor de gehele groep?
- Hoe kun je een onderwerp zoals seksueel misbruik bespreken met een groep zonder in schokkende details te treden en zonder al teveel moeilijke woorden te gebruiken?
- Hoe bespreek je het onderwerp met mogelijke slachtoffers van seksueel misbruik?
- Hoe voorkom je stigmatisering?
- Concrete handvatten en oefeningen.

3.5 Intervisie

Na het uitvoeren van de eerste serie voorlichtingen wordt een intervisie-bijeenkomst belegd. Met de intervisie blikken de voorlichters terug op de training en gaat men samen na hoe het geleerde in de voorlichtingsbijeenkomsten wordt toegepast en wat men daarbij tegenkomt. Specifiek worden de volgende vragen behandeld:

- Wat ging goed en wat was moeilijk in het geven van de voorlichting(en)?
- Wat mis je nog aan kennis/vaardigheden om de voorlichting te geven?
- Wat heeft je het meest geraakt bij het uitvoeren van de voorlichtingsbijeenkomsten tot nu toe en in de gesprekken die je daarover gevoerd hebt?

- Wat doe je als een deelnemer tijdens de voorlichting erg emotioneel wordt?
- Deelname professionele hulpverleners aan de voorlichtingsbijeenkomsten: in hoeverre lukt dat en hoe zet je die hulpverlening goed in?

3.6 Evaluatie van de trainingen

Er zijn diverse manieren om een training te evalueren:

1. De deelnemers plenair bevragen aan het einde van de training.
2. De deelnemers een evaluatieformulier laten invullen.
3. De deelnemers laten interviewen door een onafhankelijke interviewer.

Binnen dit project zijn de twee dagdelen plenair aan het einde van de training met de deelnemers geëvalueerd. Eveneens is nogmaals op de training teruggeblikt tijdens de eindevaluatie.

Een aantal reacties van de voorlichters:

We werden tijdens de training goed voorbereid om om te gaan met onze eigen emoties en eventuele emoties van de deelnemers. Ook werden we goed voorbereid op eventuele reacties zoals; "bij ons in de cultuur komt dit niet voor".

De training vond ik zeer leerzaam en nuttig. De werkvorm, combinatie van theorie en interactief, werkt erg goed. Er werd veel aandacht besteed aan de input van de verschillende deelnemers tijdens diverse voorlichtingen. Het uitnodigen van een ervaringsdeskundige die haar verhaal met ons deelde vond ik een groot pluspunt. Dit heeft veel indruk op mij gemaakt!

Dounia praat en overwint

VOORLICHTINGSBIJENKOMSTEN OVER

SEKSUEEL MISBRUIK

IN
MIGRANTENFAMILIES

SAMEN IN GESPREK
TABOES DOORBREKEN
SLACHTOFFERS ONDERSTEUNEN

De voorlichtingsbijeenkomsten worden mogelijk gemaakt door de volgende samenwerkingspartners:

4 Uitvoeren van de voorlichtingen

Na de training verzorgen de voorlichters voorlichtingen aan de achterban. Het traject van het werven van deelnemers tot en met de evaluatie van de voorlichtingsbijeenkomst bestaat uit de volgende stappen:

- Het werven van deelnemers
- Brug slaan tussen migrantenorganisaties en professionals
- Het betrekken van de reguliere (hulpverlenings)organisaties
- Opstellen van een programma
- Methodieken en materialen selecteren of ontwikkelen
- Uitvoeren van de voorlichting
- Evalueren van de voorlichtingsbijeenkomst

4.1 Het werven van deelnemers

De migrantenzelforganisaties werven deelnemers via hun eigen netwerken. In de meeste gevallen loopt de werving via intermediairs, geloofshuizen, persoonlijke contacten, andere (welzijns)organisaties in de wijken, etc. Om het wervingsproces te ondersteunen heeft Pharos in samenwerking met de migrantenzelforganisaties een informatiefolder ontwikkeld. Hierin wordt uiteengezet waarom er voorlichtingsbijeenkomsten over het thema seksueel misbruik georganiseerd worden in de eigen stad en waarom het van belang is hieraan deel te nemen. Per stad is uiteengezet welke migrantenzelforganisatie de voorlichtingsbijeenkomsten belegt en waar men terecht kan voor deelname of vragen.

4.2 Bruggen slaan

De voorlichtingsbijeenkomsten hebben ook als doel om een brug te slaan tussen de migrantenorganisaties enerzijds en de reguliere instanties en professionele hulpverleners anderzijds. Daarom is bij vrijwel alle voorlichtingsbijeenkomsten, die binnen dit project georganiseerd zijn, een hulpverlener uitgenodigd van instanties zoals Centra voor Jeugd en Gezin, GGZ, Veilig Thuis, Politie etc. De rol van de professionals is om informatie over de hulpverlening te geven en tijdens/na de bijeenkomsten beschikbaar te zijn voor een vertrouwelijk gesprek.

4.3 Opstellen van een programma

De voorlichters van de verschillende migrantenzelforganisaties zijn verantwoordelijk voor het op maat ontwikkelen en uitvoeren van de voorlichtingen. Dit betekent dat de voorlichtingsbijeenkomst afgestemd wordt op de doelgroep (bepaald door culturele en religieuze achtergrond, sekse, leeftijd, taalniveau, kennis over het onderwerp, aantal deelnemers etc.). De voorlichters stemmen de inhoud en de methode van de voorlichting af op de specifieke behoeften van de doelgroep. Hierdoor is niet één voorlichting hetzelfde. Wel bevatten de meeste voorlichtingsbijeenkomsten de volgende onderdelen:

1. Voorstellen voorlichters, migrantenzelforganisatie en eventueel ontvangende organisatie (indien anders dan de migrantenzelforganisatie)
2. Uitleg over programma van de bijeenkomst
3. Tonen film
4. Eerste reacties van de deelnemers op de film
5. Korte uitleg (inleiding) over seksueel misbruik in migrantenfamilies
6. Reactie deelnemers
7. Inventariseren van vragen over het onderwerp
8. Bespreken vragen/onderwerpen/reacties deelnemers
9. Uitleg over hulpverleningsmogelijkheden
10. Uitreiken brochure "Dounia praat en overwint"
11. Tips wat je als "omstander" kunt doen voor iemand die seksueel misbruikt wordt/is in de familie
12. Afsluiting

Het spreekt voor zich dat de voorlichters ten alle tijden alert zijn op signalen van deelnemers als het gaat om mogelijke ervaringen met seksueel misbruik. Het is daarom van belang dat er minimaal twee voorlichters aanwezig zijn. De voorlichters geven duidelijk aan bij wie de deelnemers na de voorlichting terecht kunnen met hun vragen of verhaal. Dit kan een professionele hulpverlener zijn, maar ook een vertrouwenspersoon.

4.4 Methodieken en materialen selecteren of ontwikkelen

De voorlichters hebben verschillende methodieken en materialen aange-reikt gekregen om in te zetten tijdens de voorlichting. Binnen dit project waren de volgende materialen beschikbaar:

Films:

- Samen het stilzwijgen doorbreken. <http://www.hulpnaseksueelmisbruik.nl/projecten/allochtonen-project-nijmegen/voorlichtingsfilm-dvd/>
- Stichting VSK Hulp na seksueel misbruik. Interview met een Marokkanse vrouw die slachtoffer is geweest van seksueel misbruik (DVD).
- Zwijg, draag je leed, deel II. Seksueel geweld binnen de Hindoestaanse gemeenschap in Nederland. In het filmpje komen twee slachtoffers aan het woord die vertellen hoe zij seksueel misbruik hebben ervaren en wat de impact daarvan is op hun leven. www.nieuwwij.nl
<https://www.youtube.com/watch?v=4nOkGEAyXSY>
- 3 Vrouwen Getuigen Over Seksueel Misbruik. https://www.youtube.com/watch?v=uWZLIld_xv4
- SIRE – Seksueel misbruik. <https://www.youtube.com/watch?v=CSCULVf85AQ&feature=youtu.be>

Informatieboeken / -brochures

- Beeldverhaal 'Dounia praat en overwint'.
Dit beeldverhaal is door Pharos ontwikkeld om deelnemers, naast de kennis die zij opnemen tijdens de voorlichtingsbijeenkomst, ook iets tastbaars mee naar huis te geven, waardoor de informatie nog beter verspreid en onthouden wordt. De brochure is geschikt voor laagge-schoolde deelnemers en/of deelnemers met een beperkte beheersing van het Nederlands. Concreet betekent dit dat de brochure op B1 niveau geschreven is. Dit is het taalniveau dat goed te volgen is voor laaggeletterden. Het beeldverhaal is gratis beschikbaar via de website van Pharos.
- (voor)leesboekje van Ingrid Westerduin speciaal voor kinderen van zes tot twaalf jaar met als titel "Blijf van mijn ondergoed af".

4.5 Evaluatie van de voorlichtingsbijeenkomsten

Aan het einde van de voorlichtingsbijeenkomst is het belangrijk dat deze door de deelnemers geëvalueerd wordt. Op deze manier wordt inzicht verkregen in de algehele beoordeling door de deelnemers, welke (nieuwe) inzichten ze hebben opgedaan, wat vonden ze goed of minder goed etc. Met deze informatie kunnen vervolgvorlichtingen verbeterd of aangevuld worden. Binnen dit project hebben de deelnemers aan de voorlichting na afloop een kort evaluatieformulier ingevuld (bijlage 2). In de gevallen waarin de deelnemers de Nederlandse (geschreven) taal niet voldoende machtig waren kregen ze hulp van een andere deelnemer of van één van de voorlichters.

Over het algemeen zijn alle voorlichtingen zeer positief ervaren en goed beoordeeld. Er kwamen na de bijeenkomsten regelmatig verzoeken voor aanvullende, dan wel verdiepende voorlichtingssessies.

Een aantal reacties van deelnemers:

*Ik vond het heel interessant en heb ook zeker veel informatie mee gekregen. Ik weet nu hoe ik moet handelen en hoe je het herkent.
(vrouw, 16 jaar)*

*Ik vond de voorlichting erg goed, maar ik heb nog wel veel vragen. Een vervolgsessie zou erg fijn zijn.
(vrouw, 40 jaar)*

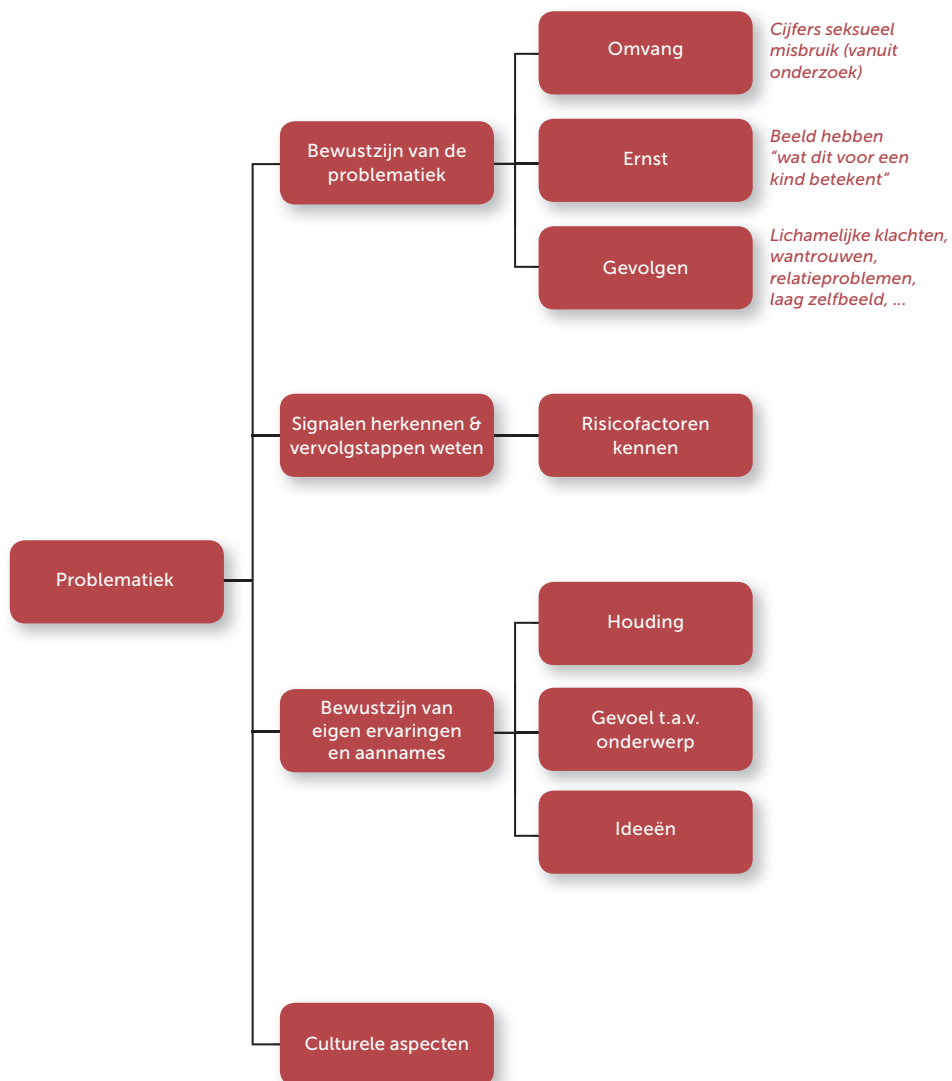

*Ik weet nu hoe je iemand kan helpen die seksueel misbruikt is.
(vrouw, 51 jaar)*

Gebruikte literatuur

- IJzendoorn M.H. van et al. (2007). *Kindermishandeling in Nederland Anno 2005: De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2005)*. Den Haag: WODC Ministerie van Justitie.
- Nagtegaal, M.H.(2012). *Gerapporteerde problemen van slachtoffers van seksueel misbruik in de kindertijd. Een meta review*. Cahier 2012-6. Den Haag: WODC Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Okur, P. (2015). *Beyond Ethnic Differences in Child Sexual Abuse; Comparative study into child sexual abuse of youth with a non-Western ethnic and native Dutch background*.
- Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders (SMN) (2012). *Seksueel geweld tussen schaamte en realiteit*.
- Vereniging tegen Seksueel Kindermishandeling (VSK) (2012). *Kindermishandeling: Voor het leven beschadigd*.

Bijlage 1 Inhoud problematiek

Bijlage 2 Evaluatie deelnemers voorlichting

1. Datum en plaats bijeenkomst:

2. Wat vond je goed?

3. Wat kon beter?

4. Welk cijfer geef je de bijeenkomst (1-10) en waarom?

5. Overige opmerkingen en vragen.

6. Bedankt voor het invullen!

Ingevuld door: _____

Leeftijd: _____ ☐ Man / ☐ Vrouw

Bijlage 3

Formulier registratie voorlichtingsbijeenkomst

(in te vullen door organiserende instantie)

1. Noem tijdstip, datum, duur, locatie, contactpersoon en plaats bijeenkomst, naam voorlichter(s) en evt. naam betrokken hulpverlener(s) en andere vertegenwoordigers van de migrantenorganisatie.

2. Beschrijving deelnemersgroep: aantal (m/v), geschatte leeftijden, professionals vs. niet-professionals.

3. Globaal programma en verloop bijeenkomst.

4. Geanonimiseerde beschrijving van reacties/discussies/vragen deelnemers.

5. Geanonimiseerde beschrijving van meldingen eigen ervaringen van deelnemers met seksueel misbruik. Deze ervaringen kunnen tijdens de bijeenkomst of na afloop ingebracht zijn.

6. Geanonimiseerde beschrijving van eventueel andere opvallende voorvallen tijdens de bijeenkomst.

7. Overige opmerkingen

Gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen